

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- **yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahjärjestelmän muutoksista**

Kokoomuksen Naisten Liiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleistä

Kokoomuksen Naisten Liitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen perhevapaaudistusta koskevasta esityksestä ja iloitsee siitä, että perheille tärkeä uudistus on viimein etenemässä. Kokoomus on ollut jo pitkään halukas uudistamaan perhevapaaajärjestelmää. Haluamme edistää perhevapaaudistuksella tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja erilaisten perheiden parempaa arkea. Mielestämme perhevapaaudistus on toteutettava siten, että se huomioi lapsen edun, parantaa vanhemmuuden ja työelämän tasa-arvoa, lisää perheiden valinnanvapautta ja joustoja, vahvistaa naisten työllisyyttä ja työmarkkina-asemaa, sekä lisää lasten osallistumista varhaiskasvatukseen. Keskeistä on tasata hoivavastuun jakautumista vanhempien välillä nykyistä tasaisemmin, huomioida perheiden erilaiset tarpeet sekä kannustaa työntekoon ja yrittäjyyteen.

Äidit käyttävät yhä valtaosan sekä vanhempainvapaasta että hoitovapaasta. Hoivavastuun epätasainen jakautuminen vaikuttaa kielteisesti naisten ura- ja palkkakehitykseen ja viimekädessä myös eläkekertymään. Moni isä taas haluaisi hoitaa lastaan perhevapailla, mutta syystä tai toisesta

isien käyttämät perhevapaat ovat toistaiseksi jääneet vähäisiksi. Tasa-arvotavoitteiden edistämiseksi on ennen kaikkea kysymys lasten oikeuksien toteutumisesta.

Kelan tietojen mukaan viimeisin lakimuutos lisäsi isien vapaiden käyttöä vain vähän. Vuonna 2016 syntyneiden lasten isät pitivät vanhempainvapaista 9 % ja äidit 91 %. Kelan arvioiden mukaan isille osoitettujen vapaiden pidentäminen lisäsi vapaiden käyttöä hienoisesti niiden isien kohdalla, jotka jo muutenkin käyttivät vapaita. Kelan mukaan 25 % isistä ei käytä lainkaan vanhempainvapaita. 55 % ei käytä vanhempainvapaan jälkeen pidettävää isän kiintiötä.

Nykymalli on tarjonnut mahdollisuuksia perhevapaiden tasaisemmalle jakamiselle, mutta isien kannustus vanhempainvapaille on puuttunut. Hallituksen esitys ei tätä korjaa, vaikka isien osuus piteneekin. Perhevapaita uudistettaessa olisikin huomioitava käytettävissä olevien vapaiden lisäksi myös kannustimet jäädä perhevapaalle, sekä varmistettava, että asenteet työpaikoilla muuttuvat sallivammiksi ja kannustavammiksi miesten pitämien perhevapaiden osalta.

Hallituksen esittelemä perhevapaaudistus lisää hieman joustoja ja antaa perheille jonkin verran lisää vaihtoehtoja. Kokoomusnaiset pitää tätä kehitystä positiivisena. Hallituksen perhevapaaamallissa on kuitenkin tasa-arvoon, perheiden moninaisuuteen ja erilaisten tilanteiden huomioimiseen sekä naisten työmarkkina-asemaan ja työllisyyteen liittyviä haasteita.

Hallituksen esityksessä paljon on laskettu sen varaan, että pienten muutosten myötä asenteet muuttuisivat niin työmarkkinoilla kuin perheissä. Varsinaiset konkreettiset kannustimet ja vaikuttavimmat rakenteelliset muutokset jäävät edelleen puuttumaan. Hallituksen esittämästä uudistuksesta puuttuvat sekä ratkaisut, miten isiä kannustetaan käyttämään yhteisiä vapaita, että vastaukset, miten tasataan äitiydestä työnantajille aiheutuvia kustannuksia. Näin ollen esityksen vaikutukset jäävät asetetuista tasa-arvotavoitteista.

Hallituksen esityksen keskeinen haaste on se, että kotihoidontuki on rajattu uudistuksen ulkopuolelle. Perhevapaat olisi pitänyt uudistaa kokonaisuutena, johon keskeisesti kuuluu myös kotihoidontuki. Aidosti kunnianhimoinen perhevapaaudistus edellyttäisi valmiutta tarkastella kotihoidontukea osana perhevapaaudistusta. Hallituksen tulisi kuulla asiasta tutkijoiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä.

Kokoomusnaiset kannustaa hallitusta korjaamaan perhevapaaudistusesitystä suuntaan, joka edistää tasa-arvoa ja naisten asemaa vaikuttavammin. Kokoomusnaiset myös toivoo, että esityksen keskeisiä ongelmakohtia tarkasteltaisiin vielä uudestaan.

Huomiot perhevapaamallista

Kokoomusnaiset pitää tärkeänä, että perhevapaamallilla vastataan perheiden moninaiseen tarpeeseen järjestää arkensa parhaaksi katsomallaan tavalla. Kokoomusnaisten johdolla valmisteltu Kokoomuksen perhevapaamalli antaisi perheille vapautta valita juuri heitä parhaiten palvelevat ratkaisut lisääntyvien joustojen ansiosta. Kokoomuksen ehdotus parantaisi myös tasa-arvoa ja edistäisi työllisyyttä.

Kokoomuksen perhevapaamallissa perheillä on käytettävänä 3 kk + 3 kk + 6 kk vanhempainrahaa, josta molemmille vanhemmille on kiintiöity yksi 3kk osuus. Molemmille vanhemmille ensimmäinen vanhempainvapaakuukausi maksetaan korotettuna. Jäljelle jäävä 6kk osuus on vanhempien vapaasti jaettavissa, mutta vapaata on mahdollisuus siirtää myös muulle lasta hoitavalle aikuiselle kuin juridiselle vanhemmalle. Tämä helpottaa niin eroperheiden, uusperheiden kuin sateenkaariperheiden vapaajärjestelyjä tai mahdollistaa esimerkiksi yksinhuoltajaperheessä isovanhemman avun.

Kokoomuksen mallissa tuet riittävät täysimääräisinä siihen asti, kunnes lapsi on 1,5-vuotias ja puolitetuina kolmevuotiaaksi asti. Puolitettunakin alin etuus (hoitoraha) on 400 e/kk, mikä pärjää nykyiselle perustasoiselle kotihoidon tuelle tason ja keston osalta. Etuuskien kokonaissumma on kaikille perheille sama.

Kokoomus mallissa tuet siis riittäisivät puolitetuina siihen saakka, kunnes lapsi on 3-vuotias, mutta mallissa olisi selkeä kannustin siirtyä takaisin työelämään jo aikaisemmassa vaiheessa. Vanhempainrahaa ja hoitorahaa voi kokoomuksen perhevapaamallissa käyttää myös puolipäiväisenä, jolloin lapsella on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen.

Hallituksen esittämässä mallissa kumpikin vanhempi saisi 160 päivärahapäivän kiintiön. Yhteensä malli toisi lasta kohden vanhempainrahapäiviä 12,8 kuukautta. Tästä 0-63 päivärahapäivää olisi mahdollista luovuttaa toiselle. Lisäksi loppuraskauden suojaamiseksi luotaisiin 40 päivärahapäivän mittainen raskausraha eli kaikkineen päivärahapäiviä olisi yli 14 kuukautta.

Päivärahapäiviä voisi hallituksen mallissa käyttää, kunnes lapsi täyttää 2 vuotta. Päivärahapäivät voisi käyttää useassa osassa. Ainoastaan raskausraha on yhdenjaksoinen ja tulee aloittaa 14-30 päivää ennen laskettua aikaa. Vanhempainrahaa voisi käyttää esimerkiksi lyhyemmissä jaksoissa tai osalta viikkoa ja vanhemmat voivat vuorotella lapsen hoidossa. Työsuhteessa olevilla olisi oikeus

pitää vanhempainvapaata enintään neljässä jaksossa lasta kohden. Vanhempainrahaa voisi hakea myös osittaisena (puolikkaana), jos tekee osa-aikatyötä.

Kokoomusnaiset pitää hyvänä, että hallituksen ehdottamassa perhevapaamallissa tuodaan perheille lisää joustoja. Perheet, lapset ja elämäntilanteet ovat erilaisia. Lisäjoustopot ovat juuri sitä, mitä perheet ovat halunneet. Esimerkiksi yrittäjille joustot mahdollistavat nykyistä paremmin työn ja perheen yhteensovittamisen.

Hallituksen mallissa puolikkaan työpäivän voisi jatkossa yhdistää puolikkaaseen etuuspäivään. Oman haasteensa kuitenkin aiheuttaa se, että puolikkaan vanhempainvapaapäivän käyttäminen kuluttaa vanhemmalta kokonaisen etuuspäivän. Tämä on selkeä epäkohta esityksessä. Riskinä on, että osa-aikatyö ei siten olisi aidosti mahdollinen kaikille ja voisi esimerkiksi asettaa eriarvoiseen asemaan sen mukaan onko osa-aikaista työtä mahdollista tehdä osapäiväisesti tai osaviikkoisesti.

Hallituksen esityksessä kaikkien lasten vanhemmilla, jotka ovat lapsen huoltajia, olisi päivärahoihin yhtäläinen oikeus riippumatta vanhemman sukupuolesta, tai siitä onko biologinen vai adoptiovanhempi tai onko lähi- vai etävanhempi. Vanhempainraha-oikeuden sitomista lapsen juridiseen vanhemmuuteen ja huoltajuuteen on kuitenkin pidetty esimerkiksi uusperheiden ja sateenkaariperheiden osalta joissakin tilanteissa rajaavana.

Kokoomusnaisten mielestä on valitettavaa, että hallituksen perhevapaamalli ei ota riittävästi huomioon erilaisia perheitä ja perheiden erilaisia tilanteita. Esimerkiksi Kokoomuksen mallissa etuuksia olisi mahdollista siirtää paitsi vanhempien välillä, myös muille aikuisille, esimerkiksi isovanhemmille tai muulle perheen läheiselle aikuiselle. Hallituksen malli ei tätä mahdollista, vaan rajaa etuuksien käytön huoltajille. Epäkohta on keskeinen erityisesti sateenkaariperheiden ja yhden vanhemman perheiden kannalta, mutta Kokoomuksen ratkaisu mahdollistaisi joustavia järjestelyjä myös kahden vanhemman perheille.

Joitakin heikennyksiä etuuksiin on hallituksen esittämällä mallilla nähty aiheutuvan myös esimerkiksi adoptio, lapsikuolema- ja monikkoperheille. Tilanteessa, joissa lapsi syntyy kuolleena, synnyttäjän raskausrahakausi lyhenisi yli kolmella viikolla. Tämä epäkohta on korjattava esityksessä. Nykyinen käytäntö on, että jos lapsi syntyy kuolleena, synnyttävä vanhempi saa äitiysrahaa 105 päivän ajalta. Hallituksen esittämässä mallissa korvattavien päivien määrä lyhenee yli kolmella viikolla ollen 84 päivää. Isyysraha vähenee 12 päivään, kun se tällä hetkellä on 18 päivää. Lisäksi kohtuuttoman lyhyenä on pidetty vanhemman oikeutta 12 vanhempainrahapäivään tilanteessa, jossa lapsi kuolee vanhempainvapaan aikana. Tämä käytäntö on voimassa jo nykyisessä perhevapaajärjestelmässä, mutta sitä on toivottu muutettavan.

Monikkoperheissä heikennys koskisi vanhempien yhtä aikaa pidettäviä perhevapaapäiviä, jotka kaksosperheissä vähenevät viikolla nykyisestä. Kaksosten vanhempien mahdollisuus olla kotona yhtä aikaa lyhenee nykyisissä 96 päivästä esityksessä 90 päivään. Adoptioperheiden osalta on tähän mennessä kompensoitu äitiysrahan puuttumista pidemmällä vanhempainrahakaudella, mutta nyt tämä poistuu.

Kokoomusnaisten mielestä näitä esityksen yksityiskohtia on tarpeen vielä tarkastella, jotta perhevapaat todella edistävät perheiden yhdenvertaisuutta ja vastaavat parhaalla mahdollisella tavalla erilaisten perheiden tarpeisiin.

Työelämän tasa-arvon edistäminen

Kokoomusnaisten mielestä hallituksen perhevapaaudistukselta olisi kaivattu vielä lisää kunnianhimoa erityisesti tasa-arvon edistämisen kannalta. Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta perhevapaaudistuksen tulisi vahvistaa naisten työllisyyttä ja työmarkkina-asemaa. Samalla Suomi kaipaa nyt ehdottomasti enemmän työllisyyttä lisääviä, kuin heikentäviä reformeja. Hallituksen esittämä perhevapaaudistus ei kohenna naisten asemaa työmarkkinoilla ja sen on arvioitu jopa heikentävän työllisyyttä.

Näin ollen uudistus ei täytä odotuksia tasa-arvon edistymisestä työelämässä. Hallituksen esityksen olisi tullut tarjota selkeämmin ratkaisuja siihen, miten uudistus aidosti tasaa hoivavastuuta ja myös vanhemmuuden kustannuksia sukupuolten välillä.

Hallitusohjelman mukaan kummallakin vanhemmalla pitää jatkossa olla yhtä paljon kiintiöityjä kuukausia. Isille kiintiöityjä ansiosidonnaisia vapaita pidennetään lyhentämättä äitien nykyisin käytettävissä olevaa osuutta. Vanhempi voi luovuttaa omasta vanhempainrahakiintiöstään enintään 63 vanhempainrahapäivää toisen vanhemman tai puolisonsa käytettäväksi. Vaikka molempien vanhempien päivärahakiintiöt ovat yhtä pitkät, voivat äidit käytännössä pitää nykyisen pituisen vanhempainvapaan, jos isät siirtävät osan vanhempainvapaastaan äidille. Esitystä on kritisoitu siitä, että se ei pidä sisällään sellaisia elementtejä, jotka kannustaisivat perheitä muuttamaan käyttäytymistään nykyisestä.

On perusteita epäillä, ettei esitys lopulta juurikaan lisää isien perhevapaiden käyttöä. Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää siihen, onnistutaanko uudistuksella lisäämään kaikkien isien käyttämien vapaiden osuutta vai ainoastaan pidentämään niiden isien käyttämien vapaiden määrää, jotka jo nyt käyttävät heille kohdennettuja vapaita.

Kokoomusnaiset on pettynyt siihen, että perhevapaita ei uudistettu kokonaisuutena, vaan lastenhoidon tuet jätettiin keskustelun ulkopuolelle. Hallituksen esitys ei siten ole kokonaisuudistus, vaan kyseessä on kompromissimalli, josta puuttuu kokonaisnäkemys. Uudistukselle nimetyt keskeisimmät tavoitteet jäävät siksi saavuttamatta.

Naisten syrjiminä työmarkkinoilla uhkaa jatkua. Hallituksen esitys ei tarjoa ratkaisuja siihen, että naisten työllisyys on Pohjoismaiden heikoin. Valtiovarainministeriön tuoreessa raportissa todetaan, että Suomessa nuorten naisten työllisyysaste on vertailumaita alhaisempi. Raportin mukaan on olemassa näyttöä siitä, että kotihoidontuki luo osaltaan loukun, joka pitää pienten lasten äitejä työmarkkinoiden ulkopuolella (”Talouskasvun edellytykset tulevaisuudessa – lähtökohdat, suunnat ja ratkaisut”, Valtiovarainministeriön julkaisu – 2021:6).

Kaikilla sukupuolesta riippumatta on oltava työelämässä yhtäläiset mahdollisuudet. Yli puolet korkeakouluista valmistuvista on naisia. Silti juuri naisten työuria leimaa osa-aikaisuus ja määräaikaisuus. Vanhemmuuden kustannusten epätasainen jakautuminen heikentää naisten urakehitystä, mahdollisuuksia työllistyä vakituiseen työsuhteeseen ja näkyy lopulta naisten miehiä pienemmissä eläkkeissä. Esteitä naisten tasavertaisten työuramahdollisuuksien tieltä on raivattava määrätietoisesti, sillä on kansantaloutemme etu saada osaavien naisten kyvyt täysimääräisesti käyttöön.

Nuorten naisten syrjintä työmarkkinoilla on kestävämpiä. Tämä ei ole vain tasa-arvo-ongelma, vaan asiassa on myös mittavia kansantaloudellisia vaikutuksia. Nuorten naisten on vaikeampaa päästä vakituiseen työsuhteeseen juuri mahdollisen äitiyden aiheuttamien kustannusten johdosta.

Jokaisella on tasavertaiset mahdollisuudet menestyä työelämässä omalla ahkeruudellaan vasta, kun nuoren naisen palkkaaminen ei ole miehen palkkaamista suurempi kustannusriski työnantajalle. Siksi Kokoomusnaisten mielestä vanhemmuuden kustannukset tulisi siirtää valtiolle, kuten Kokoomuksesta on ehdotettu. Vanhemmuuden kustannuksilla tarkoitetaan vanhemmuudesta työnantajalle koituvia kuluja, joita aiheuttavat muun muassa raskaudesta johtuvat poissaolot, vanhempainvapaat sekä alle 10-vuotiaiden lasten sairastamisesta johtuvat poissaolot.

Nyky malli lisää erityisesti nuorten naisten palkkaamisesta aiheutuvaa riskiä työnantajille. Nykyjärjestelmästä kärsivät nuorten naisten lisäksi erityisesti naisvaltaisten alojen yrittäjät, jotka joutuvat kantamaan suurempaa taakkaa vanhemmuuden kustannuksista kuin muut työnantajat.

Edellisellä hallituskaudella säädettiin valtion työnantajalle maksamasta äitiyden kustannuksia kompensoivasta korvauksesta. Tällä hetkellä työnantajan on mahdollista hakea 2500 euron korvausta. Tietoa siitä, missä määrin korvausta on hyödynnetty, tarvittaisiin lisää. Tämä naispuolisten työntekijöiden työnantajille maksettava 2500 euron korvaus vanhemmuudesta aiheutuvista kustannuksista säilyisi hallituksen lakiehdotuksen mukaan ennallaan.

Hallituksen esitys ei tuo uusia ratkaisuja äitiydestä työnantajille aiheutuvien kustannusten tasaamiseksi. Vanhemmuuden kustannusten tasaisempaan jakautumiseen ja äitiriskin poistamiseen tulisi ehdottomasti hakea ratkaisuja perhevapaaudistuksen yhteydessä.

- **kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

-

- **kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

-

- **kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien**

-

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin**

-

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin**

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin**

-

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin

-

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin

-

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

-

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

-

- Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

-

- Vaikutukset lapsiin ja perheisiin

-

- Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

-

- Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

-

- Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään

-

- Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvioinnille? Jos on, niin mikä?

-

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan

-

Muut mahdolliset kommentit

-

Uusi-Oukari Maija
Kokoomuksen Naisten Liitto